

St Willibrordusstraat 15

Adres	Zonneveldweg 55a/Broekweg 14/St.- Willibrordusstraat 15
Postcode	2242 XW
Kadastraal nummer	B 7371
Naam	R.K. Fröbelschool/ R.K. Kleuterschool
Beschermd gezicht	Nee
Aantal onderdelen behorend tot het beschermde monument	1
Benoeming onderdelen complex	Voormalige school
Oorspronkelijke functie	Onderwijs
Datering/Bouwjaar	1932

Omvang bescherming

De bescherming betreft de voormalige SCHOOL uit 1932.

De behoudenswaardige karakteristieken zijn onder het kopje 'architectonische beschrijving' beschreven.

De uitbreiding van 1993 aan de achterzijde maakt geen onderdeel uit van de te beschermen onderdelen, net als overige toevoegingen zoals de brandtrappen.

Het interieur maakt wat betreft de oorspronkelijke structuur en de constructieve onderdelen onderdeel uit van de bescherming en voor zoverre hierna beschreven.

Inleiding

In 1932 ontwierp architect J.Th. Wouters in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.- Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool. De grond was in eigendom van de Woningbouwvereniging St.- Willibrordus. De aannemer was H.J. Fennis uit Bussum. Een gevelsteen in de zuidoostgevel van het hoofdvolume met de tekst: "Deze gedenksteen / is geplaatst door / den zeereerw. heer / C. Tholenaar / pastoor te Wassenaar / 5 december 1932" herinnert aan de bouw.

Wouters ontwierp de school binnen de gangbare traditie van scholenbouw, die door architect W.M. Dudok was ingezet, en aansluit op de op de architectuur van Frank Lloyd Wright geïnspireerde Nieuwe Haagse School en het Zakelijke Expressionisme, architectuurstijlen die beide onder de hoofdnoemer Expressionisme vallen. Kenmerkende aspecten van de bouwstijl zijn onder meer de grote kappen met overstekken en de horizontaliteit in de gevelopbouw. Ook materialen en detaillering, zoals type metselverbanden, het niet voegen van het metselwerk (waardoor schaduwwerking ontstaat) en verschillende kleuren van de bakstenen is karakteristiek voor bouwtijd en –stijl. Bovendien zijn de gotische pannen typerend voor de bouwtijd en relatief zeldzaam. De pannen werden slechts gedurende een korte periode vervaardigd: van 1930 tot 1950.

Kenmerkende aspecten, die voortvloeien uit het type onderwijs en de Schoolwet van 1920, zijn de ruime speelruimten rondom de school en de openheid van het gebouw aan de zuidzijde (waar de klaslokalen gelegen zijn) versus de geslotenheid van het gebouw aan de noordzijde (met functies als toiletten en garderobe). Ook de grote glaspuien van de klaslokalen voor de toetreding van licht en lucht zijn kenmerkend.

Behalve twee Fröbellokalen en een Montessorilokaal was er ook een speellokaal, centraal in het gebouw gesitueerd. Aan de noordzijde bevond zich een stookruimte met schoorsteen. Aan de oostzijde was er een overdekte ruimte, genaamd schuilplaats. Deze overkapping werd in 1938 dichtgezet en verbouwd tot klaslokaal. Dit geschiedde in opdracht van het 'R.K. Par. Kerk- en Schoolbestuur van de H. Willibrordus' door Architectenbureau P.N. de Bruijn te Wassenaar.

Daarna werd tot eind jaren zeventig niets aan het gebouw veranderd.

In 1977 werd de Buurtvereniging Oostdorp en Omgeving (O&O), opgericht in 1935 en vanaf 1961 op zoek naar een eigen onderkomen, huurder van het voormalige Montessorilokaal aan de zijde van de Broekweg. Zij laten een berging ombouwen tot toiletruimte.

In de jaren tachtig en negentig volgden verscheidene verbouwingen en aanpassingen. Eerst in opdracht van de 'Stichting Katholiek Onderwijs St. Willibrordus', zoals het vervangen van een deel van de dakbedekking in 1980 onder leiding van architect P.N. de Bruijn, en daarna in opdracht van de gemeente Wassenaar. In 1985 werd de functie van kleuterschool beëindigd en werd de gemeente eigenaar van het gebouw. Behalve maatregelen voor brandveiligheid en het wijzigen van de zolderverdieping voor de huisvesting van de Scoutinggroep Willibrordus, het plaatsen van dakvensters en –ramen en het vervangen van deuren is de aanbouw van een berging aan de zuidwestgevel in 1993 de meest ingrijpende wijziging sinds de bouw. Deze verbouwing werd in opdracht van de gemeente Wassenaar uitgevoerd door Architectenburo Franse en Van Hoog te Wassenaar. Op dit moment is in het gebouw behalve de Scouting en de buurtvereniging O&O ook de Wassenaarse Stichting Trefcentra voor Ouderen (WASTO) gehuisvest.

Bij de wijzigingen zijn enkele karakteristieke details verloren gegaan, zoals: de naam kleuterschool, die in smeedijzeren letters op het verhoogde deel boven de entree was aangebracht (aan de voorzijde in bladgoud met zijkanten in zwart), het klokje, dat in de uitstekende muurdam hing en de vlaggenmast en –houder.

Over de architect

J. Th. Wouters (1866–1932)

De Haagse architect Johannes Thomas Wouters heeft een belangrijk stempel gedrukt op de ontwikkeling van Wassenaar tot villadorp en is van grote cultuurhistorische betekenis voor Wassenaar.

Hij was wethouder in Wassenaar, stond aan het hoofd van diverse exploitatiemaatschappijen en had een eigen architectenbureau met zijn compagnon Z. Hoek. Daarnaast was hij bestuurslid van de Wassenaarsche Bouwvereniging, die in zijn tijd in Oostdorp en Kerkehout actief was. Het duo Hoek & Wouters verwierf vanaf 1896 vele opdrachten en trok talentvolle architecten aan voor de ontwerpen, zoals vanaf 1909 Co Brandes (bijvoorbeeld Villa Maarheeze). Vanaf 1909 betrok hij zijn eigen huis Klein Haesebroek, dat tevens als modelwoning, 'lokvink', dienst deed voor opdrachtgevers. Wouters was onder meer betrokken bij de ontwikkeling van De Kieviet, Wildrust, Backershage en De Paauw. Hij was meer projectontwikkelaar dan architect; toch is zijn gebouwde oeuvre in Wassenaar nog heel omvangrijk. Hij ontwierp onder meer Clingenhagen aan de Rijksstraatweg 679 en Clingenhorst op nummer 681. Ook ontwierp hij huizen aan de Wittenburgerweg en in Nieuw Wassenaar. In 1922 ontwierp hij de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat met onderwijzerswoning. Ook ontwierp hij een groot aantal huizen rond het Burchtplein.

Over Oostdorp

Begin twintigste eeuw werd de noodzaak voor de bouw van goedkope, maar goede woningen acuut door de sterke ontwikkeling van de villaparken op de voormalige buitenplaatsen. Voor de bouwvakkers en bedienend personeel was huisvesting nodig, maar ook voor de tuinknechts en schippers/werklieden van de bollenvelden, de haven en de gasfabriek.

In 1912 werd als antwoord daarop op initiatief van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande de Wassenaarsche Bouwvereniging opgericht. Deze vereniging was de eerste woningbouwvereniging van Wassenaar; in 1919 volgde de Woningbouwvereniging St. Willibrordus, opgericht door de r.-k. Volksbond. Onder de bestuursleden van de Wassenaarsche Bouwvereniging van het eerste uur bevonden zich de architecten A. Broese van Groenou (secretaris) en J.Th. Wouters (vice-voorzitter). De Vereeniging kon al snel bij elkaar circa 7 hectare grond aankopen van kwekers ten noordwesten van de Oostdorperweg, zoals de grond genaamd De Hallekens. Vanaf 1913 tot en met de jaren vijftig werd het gehele gebied bebouwd, overwegend in opdracht van de twee genoemde woningbouwverenigingen, waarbij de Wassenaarsche Bouwvereniging het zuidwestelijke deel bebouwde en Woningbouwvereniging St. Willibrordus het noordoostelijke. De r.-k. kleuterschool werd in de jaren dertig aan de oostelijke rand gebouwd, in een periode dat de woningbouw in volle gang was. De school heeft als enige sociaal-culturele voorziening in de wijk aanzienlijk maatschappelijk betekenis voor Oostdorp. Ook na de Tweede Wereldoorlog werd nog volop gebouwd en Oostdorp was voltooid in 1964.

Stedenbouwkundige aspecten

Oostdorp wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijveltstraat. Dit in oorsprong agrarische gebied heeft zich vanaf 1912 ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw en één school. Oostdorp bestond voor de komst van de woningbouw uit een gebied, dat gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinten en was er kruiden- en rozenteelt.

Het stedenbouwkundige plan voor Oostdorp is gebaseerd op de in 1912 bestaande verkaveling van sloten, wegen en windsingels en de bestaande paden.

Bij de bouw van de school bestond de huidige Zonneveldweg als toegangspad naar boerderij Rozenstein. De bebouwing aan de Zonneveldweg bestond nog niet (de woningen werden in 1954 gebouwd). De bouw vond plaats tussen de Verlengde St.-Willibrordusstraat en de Verlengde Broekweg (bebouwd in 1947).

Het pand staat evenwel haaks op deze straten en evenwijdig met de lange zijde aan de huidige Zonneveldweg. Hoewel zich aan deze zijde een centraal geplaatste entree bevindt, bevond zich de

entree voor de leerlingen aan de achterzijde, aan de zijde van de St.-Willbrordusstraat. Het pand heeft voor en achter een erf; bij de bouw was het voorerf als plantsoen ingericht en het achtererf als speelplaats, compleet met twee grote vaste zandbakken en tuintjes. Aan de St.-Willbrordusstraat bevond zich een erfafscheiding met houten draaihekken. Ook was er een afscheiding tussen het pleintje aan deze straat en het speelterrein achter het hoofdvolume, eveneens met draaihekken. De afscheiding bestond uit een muur met ezelsrug, waarvan nu nog resten overgebleven zijn, zoals een klein deel waarin een klokje hing en waarin de vlaggenmast verwerkt was (op de zuidwesthoek) en de muur langs het achtererf. In de huidige situatie bevindt zich tevens eenzelfde muur aan de Broekwegzijde, maar deze is niet op de foto's van net na de bouw te zien, en zal dus een latere toevoeging zijn.

Architectonische beschrijving

De vrijstaande school is opgetrokken vanuit een samengestelde plattegrond met een L-vormige hoofdopzet en heeft een samengesteld dak. De L-vormige plattegrond heeft aan de voorzijde risalerende delen. De liggende poot van de L (aan de Broekweg) ligt iets terug ten opzichte van de voorgevel. Aan de zuidoostzijde bevindt zich een smaller bouwdeel, waarin zich een entree met vestibule en (oorspronkelijk) een overdekte ruimte bevond. Het dak bestaat uit schilddaken met brede overstekken. Het hoofddak ligt parallel aan de Zonneveldweg. Hierop staan aan de voorzijde haaks drie steekappen; rechts is er het schilddak van de poot van de L, dat aan de achterzijde als zadeldak beëindigd is; links dat van het smallere deel. In de oksel tussen hoofddak en poot bevindt zich een hoog opgemetselde schoorsteen.

Het gebouw is opgetrokken met een plint van donkere klinker, waarboven een gele gevelsteen is toegepast. De donkere plint reikt tot aan de onderzijde van de vensters en is aan de voorzijde hoger dan aan de achterzijde. Het metselwerk in ketting verband (Noords) wordt afgewisseld met lagen in verticale koppen en strekken. Er zijn verschillende lagen in grijze steen, die iets terugliggen en de gevels meer dynamiek geven. Net onder het dak is die rand anderhalve strek hoog, hetgeen als een horizontaal fries werkt. Het metselwerk is ongevoegd, ook dat van de plint, zoals typerend voor de bouwstijl. De rechtgesloten vensters hebben staande strekkenlagen en grèstegels als lekdorpels. De stalen roedenverdeelde ramen en bovenlichten zijn zwart. De uitkragende bakgoten zijn afgewerkt met witgeschilderde, geprofileerde gootlijsten en dito klossen. Alle topgevels zijn uitgevoerd met verscheidene strekken- en koppenlagen langs de dakrand en eindpannen. De daken zijn bedekt met bruine, mat verglaasde, gotische pannen met uitzondering van het volume aan de zuidoostzijde en het dakvlak aan de binnenzijde van de poot van de L. De bakstenen schoorsteen is gedetailleerd met kunststenen (dek)platen.

De symmetrisch opgezette voorgevel van het hoofdvolume heeft links en rechts risalieten met topgevels en in het midden nog een kleinere risaliet met daarin de entree. De gevel is sterk horizontaal van opzet door de hoge, doorgaande plint, de liggende vensters en smalle muurdammen ertussen en de witte belijning van de gootlijsten. Ook de ruiten in de ramen zijn liggend. In de buitenste topgevels bevinden zich ronde vensters. Bij de topgevel van de risalerende entree aan de Zonneveldweg zijn de koppen uitkragend gemetseld. Rond de rondboogvormige entree bevinden zich gefrijnde, zandstenen aanzet- en sluitstenen en drie koppenlagen.

Het nevenvolume rechts (aan de zijde van de Broekweg) heeft hogere gevels dan het hoofdvolume. De asymmetrische gevel aan de Broekweg heeft een risaliet, die boven de dakvoet uitgemetseld is en voorzien is van een kleine steekkap. Door het boven de dakvoet uitbouwen, verspringen hier ook de daklijsten. Deze gevel is blind op vensters in de risaliet en er rechts naast na. De gevel aan de Zonneveldweg bevat slechts één venster; de achtergevel bevat verschillende vensters, waarvan die in de top later zijn toegevoegd.

De achtergevel van het hoofdvolume heeft zijn indeling, zoals bij de bouw gerealiseerd (niet conform bouwtekening uitgevoerd) behouden, waarbij de afwisseling van deuren en vensters met stalen ramen en smalle muurdammen ertussen en met achtruits bovenlichten van belang is. Ook de pui van de oorspronkelijke serre, die in de huidige situatie schuilgaat achter de berging uit 1993, is geheel in tact met vaste ramen en openslaande, stalen deuren.

Het nevenvolume aan de zijde van de St.-Willibrordusstraat is aan de straatzijde in 1938 dichtgezet. Hierbij is een stalen pui op een donkere plint gezet, hetgeen in stijl passend is bij het bestaande pand. Dit nevenvolume heeft enkele bijzondere details, zoals de brievenbus in natuursteen, die in de huidige situatie met cement is dichtgezet. De gevelsteen in de zuidoostgevel van het hoofdvolume is behouden.

Interieur

Het interieur heeft zijn oorspronkelijke opzet en indeling grotendeels behouden. Er is een centrale hoofdgang met grote lokalen aan de zuidzijde en kleine ruimten zoals toiletten en garderobe aan de noordzijde. De belangrijkste wijziging in de structuur van het interieur is het vervangen van de tussenwanden van de lokalen door flexibele wanden. Diverse onderdelen zijn in de huidige situatie aan het zicht onttrokken door latere aftimmeringen.

Van belang zijn de entreeportalen met oorspronkelijke tochtdeuren en de gang met de glaspuien in hout en met de oorspronkelijke roedenverdeling; met aan de ene kant van de gang lokalen en aan de andere kant kleine ruimten met verschillende functies. Er zijn enkele behouden deuren en vele behouden deuroplijstingen. Ook is veel tegelwerk behouden, dat op de vloeren bestaat uit klinkertegels in rood, wit en zwart. Van belang is dat hierbij plinttegels zijn toegepast. Bij de garderoberuimte is de betegeling ook grotendeels intact, inclusief een decoratieve tegel met diermotief. Tevens zijn de groen geglazuurde vensterbanktegels grotendeels behouden, hoewel in sommige gevallen witgeschilderd.

Waardstelling

De voormalige r.-k. kleuterschool uit 1932 is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische -en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en van Oostdorp in het bijzonder;
- als onderdeel van en als herinnering aan de geschiedenis van de r.-k. gemeenschap in Wassenaar en het r.-k. onderwijs en de relatie met de parochie St.- Willibrordus en de Woningbouwvereniging St.- Willibrordus in het bijzonder;
- als onderdeel van het oeuvre van architect J. Th. Wouters en als herinnering aan zijn bijdrage aan de ontwikkeling van Wassenaar;
- als herkenbaar en karakteristiek voorbeeld van een school uit het Interbellum, zowel in type als in stijl;
- vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde en eigentijdse materiaal- en kleurgebruik en detaillering;
- vanwege de beeldbepalende, vrijstaande ligging aan de Zonneveldweg op de hoek met de St.- Willibrordusstraat en de Broekweg;
- vanwege de onlosmakelijke ruimtelijke, functionele en sociaal-culturele verbondenheid met de wijk Oostdorp.

Literatuur en bronnen

Gemeentearchief Wassenaar: foto's en bouwtekeningen.

Bezoek ter plaatse 6 augustus 2010.

Micklinghoff, F., Een eeuw wassenaar, Den Haag, 1999.

Niemeijer, A.F.J., Scheffer, C., Architectuur en stedenbouw in Zuid-Holland 1850-1945, Zwolle, 1996.

Tigchelaar, M., etc. , Jong Monumentaal Wassenaar, Wassenaar 2002.

MIP-Rapport Jongere bouwkunst en stedenbouw Wassenaar, 1994.